

S'HA ACABAT, EL PROCÉS? UNA POLÈMICA INTERESSADA

Albert Fabà

El president del Govern va afirmar, al Congrés dels Diputats, que el Procés s'havia acabat, i que no era pas l'únic que ho deia. Però és cert que ha passat a millor vida? Caldria mirar-se el fenomen de manera més distanciada i més analítica.

Tot va començar amb unes polèmiques declaracions de Pedro Sánchez al Congrés de Diputats, en què afirmà que el Procés s'havia acabat. Que s'havia de donar per mort i soterrat. La portaveu del grup de Junts, com no podia ser de cap altra manera, va alçar el crit al cel. Però el president del Govern va contraatacar amb un míssil en plena línia de flotació. «*No lo digo yo, lo ha dicho Jordi Sánchez, hasta hace poco secretario general de Junts, su grupo político*».

Des d'aleshores, Pedro Sánchez ha continuat difonent, a tort i a dret, aquesta idea. De forma interessada, és clar. De cara a l'electorat català, per prodigar la seva suposada virtut *dialogant*, per contrast amb les maneres *repressives* que imposà Rajoy. De cara a l'opinió pública espanyola, per assenyalar que el govern del PP no va saber impedir un referèndum *il·legal*, mentre que ell ha aconseguit amansar la fera.

Fet i fet, però, a pesar de les polèmiques interessades, deu ser cert que allò que hem anomenat Procés ha passat a millor vida? Per què no se n'ha desdit, en Jordi Sánchez, de les seves declaracions? És possible mirar-se el fenomen de manera més distanciada, més analítica, menys *interessada*?

Jo diria que sí. De fet, aquestes ratlles en volen ser un intent, una provatura, d'aquesta mirada menys apassionada. En realitat, ja ho vaig intentar, fa temps, en un llarg article («La revolta catalana. Un primer balanç», *L'Avenç* núm. 460, setembre 2019), publicat aquí mateix.

Allà s'emmarcava el Procés dintre del conflicte immemorial que havia confrontat bona part de la societat catalana i els poders de l'estat espanyol. Cal tenir en compte, des d'aquest punt de vista, que l'independentisme sempre havia estat present entre les rengles del catalanisme, però sempre havia estat minoritari. I que alguns dels seus prohoms, com Francesc Macià, a l'hora de fer política, amb tots els ets i uts, s'hagueren de conformar en això que ara, despectivament, alguns en diuen *autonomisme*.

Fins i tot quan l'independentisme es fa present a la política catalana, de la mà de l'ERC de Carod-Rovira, l'aposta que es fa, de la mà del tripartit, és la d'aprovar un nou Estatut d'Autonomia, el del 2016. En definitiva, doncs, la consigna d'independència era més una reafirmació ideològica, de caràcter estratègic, que no una reivindicació immediata. Aquest és un dels elements que canvien, durant el Procés. Aquest i d'altres.

Els factors específics del Procés

En l'article al qual he fet referència més amunt vaig mirar d'enumerar quins eren els elements propis, específics, d'aquest fenomen politico-social.

PRIMER. Es produeix un decantament massiu d'una part important de la població cap a l'opció independentista. El suport a la independència creix espectacularment i se situa com a primera opció. I el que és més important, no és una flor d'estiu, sinó que es manté, de forma sostinguda, en el temps.

SEGON. La independència ja no es presenta només com un element propagandístic, ideològic o estratègic, sinó com una opció a aconseguir en un termini més o menys curt de temps. I el que és més important, moltes de les persones que participen en el moviment estan segures que això és factible.

TERCER. S'articula una aliança (d'altra banda molt complexa) de tres forces independentistes, de tarannàs polítics força diferents, CDC (o els diversos noms que anirà adoptant aquest corrent polític), ERC i la CUP.

QUART. Es desenvolupa una impressionant mobilització social, que agrupa al voltant de dos milions de persones, persistent en el temps. Una mobilització dotada d'una gran energia, molt transversal i inspirada en dosis importants d'eufòria i optimisme.

CINQUÈ. S'adopta una actitud de fermesa, de desobediència, d'impugnació dels entrebancs que imposa l'Estat, per poder realitzar una consulta i conèixer el suport a la independència per part de la ciutadania catalana. La millor expressió d'aquesta actitud fou, sens cap mena de dubte, la realització del referèndum de l'1-O.

Per documentar el primer element, només cal tenir en compte els resultats d'una pregunta del Centre d'Estudis d'Opinió, de la qual tenim una llarga sèrie de dades. Es tracta de fer una tria entre quatre opcions, pel que fa a l'articulació entre Catalunya i Espanya. Catalunya hauria de ser: a) Una regió d'Espanya; b) Una comunitat autònoma d'Espanya; c) Un estat dintre d'una Espanya federal o bé d) un estat independent?

Doncs bé, al juny del 2011 l'opció de la *independència* era la tercera opció triada, amb un 22 % dels enquestats. La superaven àmpliament la d'una *comunitat autònoma dintre d'Espanya*, amb un 35,1 % i *un estat dins d'una Espanya federal*, amb un 32,3 %. El Procés no havia esclotat, encara, malgrat la sentència de l'Estatut, tot i que alguna cosa ja s'havia començat a moure (el predomini de les estelades i l'*encalçament* del president Montilla, a la manifestació del 10 de juliol del 2010 contra la sentència del Tribunal Constitucional, posem per cas). Tanmateix, a partir de febrer del 2012 l'opció per la independència comença a enlairar-se fins assolir el primer lloc, un any després, amb un 41,6 %. Les xifres gairebé s'havien doblat, pràcticament en un any i mig!

El segon element que hem apuntat és ben clar. Només cal consultar els successius fulls de ruta de l'Assemblea Nacional Catalana (ANC), un dels principals motors del Procés, per adonar-se'n. N'és un bon testimoni algun dels objectius del document «Declaració de la Conferència Nacional per un Estat Propi» (abril de 2011), l'antecedent més directe de l'ANC. «Formar una majoria al

¿És veritat que tots aquests elements s'han diluït, com un terròs de sucre en una tassa de cafè? Diria que entre poc i massa. Si mirem, també de la mà del CEO, el suport a la independència, el resultat no és gaire diferent al dels moments àlgids del Procés.

Parlament de Catalunya que encomani al Govern de la Generalitat la convocatòria d'un plebiscit d'autodeterminació nacional sota garanties internacionals, i, si el poble català s'hi pronuncia favorablement, o bé si l'Estat espanyol no permetia el lliure exercici d'aquest dret, que proclamés la independència nacional i constitueixi l'Estat català sobirà».

O el fet que, ja en ple Procés, hom parlés de transitar de la llei (la llei actual, s'entén) a la llei (el conjunt legislatiu, que havia de donar pas, progressivament a un nou estat. El millor exemple fou la *Llei de transitorietat jurídica i fundacional de la República*). I tot plegat, presidit per un jurista de reconegut prestigi, com és Carles Viver Pi-Sunyer, que havia estat magistrat del Tribunal Constitucional entre 1992 i 2001.

Pel que fa al tercer factor, l'aliança entre CDC, la CUP i ERC es manté durant tot aquest període. Amb tots els conflictes haguts i per haver que s'hagin de consignar (el més sorollós el pas al costat del president Mas, obligat pel vet de la CUP). Però l'aliança es manté. Amb CDC i ERC des del govern i la CUP, com a suport extern. Després del referèndum, això sí, la CUP s'hi distancia, però els altres dos partits seguiran governant junts. Fins fa ben poc.

Sobre la impressionant mobilització social i l'actitud de fermesa i resistència de la gent, només cal rememorar les escenes que molts recordem dels 11 de setembre que van del 2012 al 2017, o les del mateix 1-O, en els col·legis electorals, on vam ser agents actius, per constatar que sí, que foren uns anys prodigiosos, quant a l'entusiasme col·lectiu d'una part molt important de la població catalana. No és estrany que el periodista Jordi Borràs evocés una cançó d'Ovidi

Montllor («Serà un dia que durarà anys») per encapçalar el seu llibre d'imatges sobre l'1-O: *Dies que duraran anys*.

Què se n'ha fet, de tot plegat?

¿És veritat que tots aquests elements s'han diluït com un terròs de sucre en una tassa de cafè? Jo diria que entre poc i massa.

PRIMER. Si fem una mirada sobre el suport a la independència, també de la mà del Centre d'Estudis d'Opinió i de la mateixa pregunta que hem tingut en compte més amunt, el resultat no és gaire diferent al dels moments àlgids del Procés.

Entre el febrer del 2013 i la consulta del 9-N del 2014 el percentatge de suport a la independència es manté, sempre com l'opció més triada, al voltant del 40 %. Però les trifulgues entre els partits després del 9-N el porten a una brusca davallada (es perden cinc punts, fins al 35,4 %), però que es van recuperant fins assolir el 40 %, poc abans de l'1-O.

I després del 2017? No hi ha canvis substancials fins al març del 2019, quan es fa pública la sentència del Tribunal Suprem, mentre que després de la desaparició sobtada de *Tsunami democràtic* cau altre cop fins al 34 % o 35 % de suport. Això sí, amb una línia molt plana, durant molts mesos, fins avui mateix. Quaranta-vuit mesos, per a ser més exactes. Però encara és la primera opció triada. Res a veure amb el juny del 2011, quan, recordem-ho, estava en tercer lloc, quan la triaven un 22 % dels enquestats (ara se situa en un 34 %).

Si només fos per això, semblaria una exageració allò de «el Procés s'ha acabat». Però hi ha els altres

quatre elements, on sí que s'han produït canvis més substancials.

SEGON. Així, quan considerem les expectatives que la independència es pugui plantejar com un objectiu a assolir a curt termini, què en pensa

El sonatge de l'ICPS tenia un altra pregunta: «Com t'agradaria que s'acabés, el procés sobiranista»? En aquest cas els partidaris de la independència eren un grup més nombros, d'un 29,4 % del total d'enquêtats l'any 2022, sense que s'hagi

una estratègia comuna sobre com afrontar la situació. Contràriament, s'insinuaven tres corrents principals.

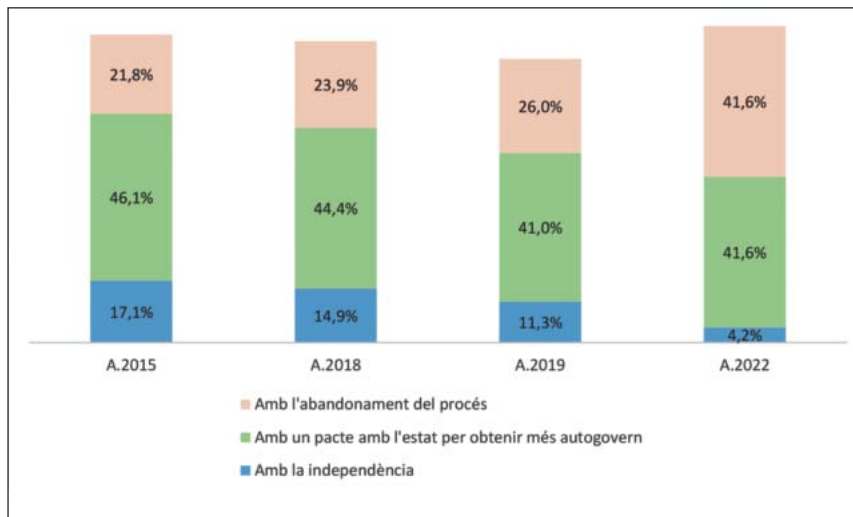
Els rupturistes. Consideren que l'1-O la gent se la va jugar i els dirigents no van estar a l'altura. S'hagués hagut d'anar més enllà, aplicant efectivament les lleis de transitorietat. I si aleshores no es va fer, s'haurà de buscar un moment adient per fer-ho. És allò del *momentum*, de Quim Torra. En aquest corrent hi ha la CUP, l'ANC i els sectors de Junts situats al voltant de Laura Borràs i el puigdemontisme del Consell per la República.

Els pragmàtics. Consideren que de l'1-O no es deriva un mandat explícit, tot i que, de vegades els costa verbalitzar aquesta consideració. El valoren com un gran moment de mobilització ciutadana i un exercici massiu de desobediència col·lectiva. Creuen que cal ampliar més els suports del moviment, adreçant-se especialment a sectors que no s'hi havien implicat prou (ciutadans de llengua castellana, residents a ciutats de les àrees metropolitanes...). ERC n'és el representant principal, tot i que els sectors pragmàtics de Junts també en podrien formar part (però per qüestions partidistes no en fan massa ostentació).

Els legitimistes. S'encavallen entre els uns i els altres. Fins a cert punt, qui ocuparia més aquest espai intermedi (amb voluntat d'apropar posicions dels uns i dels altres) és Òmnium Cultural. Però també hi hauria el sector que domina ara mateix l'aparell de Junts. El *turrullisme*, per posar-li algun nom.

Hom podria pensar que aquestes diferències són fruit de la manipulació de les elits dels polítics *malèvols* sobre la seva gent. Doncs no, els electorats responen, gairebé fil per randa, als tarannàs dels seus dirigents polítics. Hem consignat els resultats dels votants dels diversos partits polítics, però ara ens interessa concentrar la nostra atenció en els

GRÀFIC 1. COM S'ACABARÀ EL PROCÉS? EVOLUCIÓ (2015-2022)

Font. Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS). No s'han consignat els no sap/no contesta.

ara la gent, més enllà de les proclames retòriques de l'ANC i alguns partits?

Aquestes dades evolutives de l'ICPS ens en poden facilitar alguna idea. Cal tenir en compte que es refereixen al conjunt de la població, de la qual sabem perfectament que està molt polaritzada en aquesta qüestió. És significatiu que el grup majoritari sempre és el d'aquells que consideren que el Procés sobiranista, que s'inicià al 2012, s'acabarà amb un pacte amb l'estat que permeti resoldre el conflicte. Tanmateix, ja al 2015, hi havia dues minories significatives, els qui creuen que s'assolirà la independència, d'una forma més o menys ràpida, i per contra els qui consideren que, tot plegat, es dissoldrà sense arribar a bon terme.

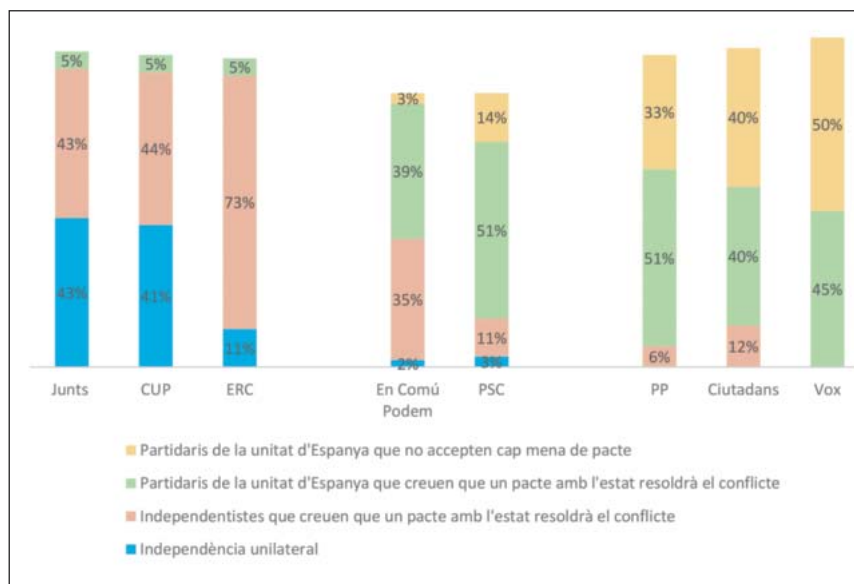
L'important, per al que ens interessa, és tenir en compte la gran davallada del 2022, respecte al 2015, dels qui creuen que el Procés s'acabarà amb la independència. Es passa del 17,1 % al 4,2 %, és a dir com si es davallés del 100 al 24!

esdevingut una caiguda tan notable des del 2015 (que era d'un 34 %). Quina és l'evolució, quant a les expectatives del final del Procés entre els qui desitgen que el procés sobiranista s'acabi amb la independència? L'evolució és clara i diàfana.

L'any 2015 el 45 % dels qui desitjaven la independència pensaven que s'acabaria aconseguint. A l'any 2022 queien fins al 5 %, també del mateix grup. I de forma gairebé especular, al 2015 un 5 % consideraven que s'acabaria com *lo vall del torrent* (bé, no ho deien així, és clar, sinó que triaven l'opció que tot es deixaria córrer) mentre que al 2022 ja s'enfilaven cap al 45 % d'aquest grup. S'ha acabat l'eufòria i l'optimisme!

TERCER. També hi ha hagut un gran canvi pel que fa a la unitat, encara que sempre ha estat limitada, dels tres partits independentistes. En l'article publicat al setembre del 2019 jo ja apuntava una diversitat de tarannàs, que ara encara s'ha fet més manifesta. Ja no hi havia aleshores

GRÀFIC 2. UNILATERALISME I PACTISME AMB L'ESTAT. ANY 2022

Font. Centre d'Estudis d'Opinió (CEO). Baròmetre d'Opinió Política. Setembre-octubre 2022.

tres independentistes. Es demanava als enquestats que triessin entre quatre opcions: a) És partidari de la independència unilateral; b) És partidari de la independència i pensa que hi ha d'haver una via pactada per resoldre el conflicte; c) És partidari de la unitat d'Espanya i pensa que hi ha d'haver una via pactada per resoldre el conflicte; i d) És partidari de la unitat d'Espanya i no creu que hi hagi d'haver cap negociació.

El primer que s'aprecia, a primer cop d'ull, és la diferència entre l'electorat d'ERC i els de la CUP i Junts. El pes dels *unilateralistes* entre els possibles votants d'ERC és molt petit (d'un 11 %) que contrasta amb el 40 % i escaig dels altres dos partits. Que un 43 % dels partidaris de Junts siguin partidaris del *pactisme* no és d'estranyar, atesa la seva diversa composició, també entre les elits dirigents, però sobta que passi el mateix, entre els de la CUP.

Malgrat tot, fins el trencament del govern i l'aprovació des pressupostos encara es podia jugar amb l'ambigüitat calculada d'intentar refer la *unitat perduda*. Atès que aquesta *unitat circumstancial* dels tres partits era un dels elements centrals del Procés, sí que és raonable afirmar que «el Procés s'ha acabat». No només

no hi ha un govern conjunt d'ERC i Junts, sinó que la llei més important de la legislatura, el pressupost (el del 2023, en aquest cas) no s'aprovarà amb els vots d'ERC (des del govern) i Junts (des de l'oposició), sinó que el votaran conjuntament ERC, els Comuns i el PSC (que donà suport a l'aplicació de l'article 155). Els fets són clars. I el que és més pregon, la dinàmica de la legislatura vindrà marcada per aquest fet (i pels resultats de les municipals, és clar...)

QUART I CINQUÈ. Òbviament, les mobilitzacions independentistes no han desaparegut del mapa. Ni desapareixeran. Però ja no són el clam massiu que et deixava amb la boca oberta. Ni tan transversals. I han passat d'un esperit d'eufòria a l'afloreament d'un cert ressentiment. I han reaparegut les velles referències a una suposada traïdoria cap a un sector del moviment, tan pròpies de l'independentisme dels anys noranta del segle passat. Com ara els xiulets cap a Carme Forcadell, o Junqueras, o fins i tot el president d'Òmnium. Insistir en aquesta mena de tarannàs no pot aportar res de bo, ni pels xiulats, ni pels que xiulen...

Eppur si muove...

En conclusió, és ben cert que alguns dels elements centrals d'allò que hem anomenat Procés s'han esvaït, en major o menor mesura.

El primer i més important, la relativa unitat dels tres partits independentistes envers un objectiu immediat comú. Ja no hi és ni hi serà, com a mínim, fins que no s'acabi el llarg període electoral que s'iniciarà al maig amb els municipals, continuarà amb les eleccions al Congrés de Diputats i el Senat a la tardor i es clourà, molt probablement amb les catalanes. Després tothom passarà comptes i es veurà què cal fer. Això sí, si les eleccions espanyoles portessin a un govern del PP, amb el suport de Vox, s'esdevindria un bon terrabastall, que potser obligaria a replantejar moltes coses.

Però el pòsit que ha deixat el Procés no s'ha esvaït, ni molt menys. Un volum important d'electors segueixen tenint la independència de Catalunya com a horitzó. Com mai havia passat a la política catalana. Estan menys mobilitzats, poc il·lusionats, mancats de l'esperit eufòric que va impregnar les grans mobilitzacions, entre el 2012 i el 2017. Però hi són. Que aquest capital polític pugui jugar un paper central a la política catalana dependrà de molts factors, que ara són difícils d'esbrinar. Però, com se sol dir, encara hi ha camp per córrer.

Des d'aquest de vista, les insinuacions de Pedro Sánchez que ja s'ha acabat el partit i que, amb la seva suposada aposta pel diàleg el conflicte ja s'ha esvaït, són clarament exagerades. El president del govern és un polític molt tàctic (dotat sovint d'una bona intel·ligència tàctica), però practica poc les apostes estratègiques. I si Espanya (o una part d'Espanya) volgués resoldre sincerament el conflicte amb una part important de la població catalana, hauria d'anar molt més enllà de la retòrica... ■

Albert Fabà (Tortosa, 1956) és sociolingüista